

Pēteris Andersons: Jābūvē bez asinīm

Pēteris Andersons
www.kapitals.lv

Būvniecības nozare ir atzīta par vienu no slīktākajām darba drošības un veselības aizsardzības ziņā Eiropas Savienībā. Katru gadu ES bojā iet ap 1300 būvnieku - divreiz vairāk nekā citās nozarēs. Oficiāli ES būvniecības nozarē nodarbināti 13 miljoni, kas ir 7,9 procenti no kopējā ES darbaspēka.

Ja būvniecības nozarē Eiropā būtu augstāki darba drošības un veselības aizsardzības standarti, katru gadu varētu glābt līdz 1300 dzīvību un izvairīties no 850 000 nopietnu traumu. Slikta darba drošība un veselības aizsardzība būvniecībā katru gadu Eiropas Savienības nodokļu maksātājiem var izmaksāt vairāk nekā 75 miljardus eiro. Tātad 200 eiro uz galviņas. Ar šo skarbo paziņojumu Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūra uzsāk savā vēsturē lielāko kampaņu Būvē droši, kas patlaban notiek 31 Eiropas valstī, arī Latvijā.

Aģentūra, izpētot darba negadījumu un slimību ietekmi būvniecības nozarē Lielbritānijā, konstatējusi, ka strādnieku prombūtne, darbu iekavēšana, veselības aizsardzība un apdrošināšanas izmaksas vidēji sasniedz 8,5 procentus no projekta izmaksām. Pētnieki pieņem, ka Lielbritānijā iegūtais aprēķins ir piemērojams visai ES. Ja visas savienības būvniecības nozares gada apgrozījums ir 902 miljardi eiro, 8,5 procenti no tā ir 75 miljardi eiro. Un, tā kā sabiedriskā sektora projekti veido lielu daļu no būvniecības izmaksām, šie miljardi gulstas uz nodokļu maksātāju pleciem. Var jau uzskatīt, ka pētnieki īpaši saasina problēmu, lai pievērstu tai uzmanību. Taču, ņemot vērā lielo neregistrēto strādnieku skaitu būvniecībā un daudzās firmas, kas neziņo par darba drošības un veselības aizsardzības problēmām, visticamāk, ka Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras nosauktā summa ir mazāka par reālo. Turklāt iepriekšminētajos aprēķinos nav ņemtas vērā jaunās ES dalībvalstis, kurās darba drošība nenoliedzami ir sāpju bērns.

Latvijā būvfirmas ir mazi un vidēji uzņēmumi, bieži bez resursiem un prasmes darba drošības un veselības aizsardzības nodrošināšanā. Ne velti būvniecība ir mūsu valstī otrā tautsaimniecības nozare aiz koksnes, koka un korķa izstrādājumu ražošanas negadījumu skaita ziņā - 2003. gadā būvniecībā reģistrēti 146 cietušie. 12 gadījumos rezultāts bijis traģisks. Galvenie nelaimes gadījumu cēloņi, ja skatāmies no darba ņēmēju puses, ir bijusi un joprojām ir darba aizsardzības instrukciju neievērošana, piemēram, ķiveru nenēsāšana, nepietiekama uzmanība darbā, ka arī darba izpildes tehnoloģijas neievērošana, nepareizu darba paņēmieni un metožu izvēle, kā arī disciplīnas trūkums. Pie tā gan bieži vainojami arī darbu vadītāji un atbildīgie par darba drošību. Ja redzi, ka strādnieks ir iereibis, kāpēc neraidi viņu prom no objekta?

Pārtraukumus darbā nosaka uzņēmuma iekšējie kārtības noteikumi, ja tādi ir. Aptaujātie būvdarbu vadītāji Kapitālam atzina, ka pie viņiem neesot vienota darba pārtraukuma kā, piemēram Dānijā, kur strādnieki var mierīgi dzert kafiju, nebaidoties, ka virs viņu galvām strādā celtnis. Strādnieki bieži ir noguruši, jo strādā vairāk nekā astoņas stundas. Šo problēmu piemin arī Darba un vides veselības institūta darbinieki.

Strādniekam diena taču sākas krietni pirms ierašanās objektā. Daudzi uz darbu brauc četrdesmit piecdesmit kilometru un no rīta vēl īsti nav pamodušies, bet vakarpusē jau ir noguruši. Pirms pāris gadiem, kad lielajos tirdzniecības centros Alfa un Olympia bojā gāja strādnieki, tas notika pirms deviņiem rītā vai pēc sešiem vakarā. Par šādiem negadījumiem plaši nerunā, jo firmām rūp to prestižs. Diemžēl nelaimes gadījumi ar nāvi beigušies daudzos būvuzņēmumos ar vārdu – Kalnozols Celtniecība, Siguldas Būvmeistars, BMGS... "Nevar teikt, ka lielās firmas ievēro darba drošību, bet mazās ne," spriež Latvijas Celtnieku arodbiedrības priekšsēdētāja Māra Tomšone. "Lielie, kas bieži ir ģenerālu uzņēmēji, saskaņā ar likumdošanu atbild par darba aizsardzību būvlaukumā. Viņi nevar aizbildināties, ka pie visa vainojams apakšuzņēmējs, kurš nav ievērojis darba drošību. Ikvienā objektā jābūt atbildīgajam par darba drošību, jābūt arī uzticības personām darba aizsardzībā no strādnieku vidus. Firmās, kurās ir arodbiedrības, šīs personas tiek izvēlētas, kur nav – parasti neviens neķēpājas ar uzticības personu izvēlēšanu. Arodbiedrība bieži saņem ziņojumus, ka kādā objektā nav drošu sastatņu, instrumentu, nav respiratoru vai pirmās palīdzības aptieciņu. Arī duša un tualete ietilpst darba un veselības aizsardzības kompleksā." Bet ir vēl viena darba drošības prasība, kura Latvijā netiek ievērota. Proti, Ministru kabineta noteikumi Darba aizsardzības prasības, veicot būvdarbus, paredz, ka objektā nepieciešams darba aizsardzības koordinators. (Nejaukt ar speciālistu darba aizsardzībā, kuru norīko pasūtītājs. Daudzos objektos, piemēram, ja būvfirma būvē mājas, ko pati realizē, pasūtītājs ir arī darbu veicējs.) Koordinators ņemas pie darba,

jau izstrādājot objekta projektu. Viņa uzdevums ir paredzēt darba drošības pasākumus objektā, arī to, ka būvnieki strādās tikai likumā atļauto laiku. Diemžēl Tomsonei Latvijā neesot izdevies atrast firmu, kurā būtu šāds koordinators. Iespējams, pirmais objekts ar koordinatoru būs Multihalle, jo Valsts darba inspekcijas direktors Jānis Bērziņš izstādē Drošam darbam 2004 solīja sekot īpaši Multihalles celtniecībai, jo esot skaidrs, ka tās celtniecības temps būs nenormāls, netiks ievērots darbs laiks un tiks pieļautas paviršības attiecībā uz darba drošību. Valsts darba inspekcijas apkopotie dati liecina, ka galvenie nelaimes gadījumu cēloņi ir trūkumi darba organizācijā, nepietiekama darba aizsardzības prasību ievērošanas kontrole, nepareiza darbu izpildes tehnoloģijas izvēle, neapmierinoša darbinieku apmācība un nepiemērots aprīkojums un instrumenti.

Latvijā palielinās arī saslimstība ar arodslimībām. Arodslimnieku skaits pagājušajā gadā sasniedza 563. Būvniecībā to skaits gan ir ievērojami mazāks - 2003. gadā Latvijā būvniecības nozarē konstatēti 24 arodsaslimšanas gadījumi, kas ir par 37% mazāk nekā 2002. gadā un par 21% vairāk nekā 2001. gadā. Turklāt vienam cilvēkam nereti konstatētas vairākas saslimšanas. Saslimušie pārsvarā ir vīrieši pāri pusmūžam. Izvērtējot arodslimnieku profesiju struktūru, pieminams fakts, ka visvairāk saslimušo ir starp pašgājēju mašīnu un iekārtu un celšanas mašīnu un iekārtu vadītājiem. Viņiem seko kvalificētie strādnieki un amatnieki, tad melnstrādnieki.

Lielāko daļu slimību izraisa saindēšanās un ārēja iedarbība, ko izraisa vibrācija vai ilgstoša sēdēšana ergonomiski nepareizos sēdekļos. Buldozeru, ekskavatoru, autopacelāju un traktoru vadītāji joprojām strādā lietū, sniegā, caurvējā, sēž sakumpušām mugurām. Otrajā vietā ir elpošanas slimības, visbiežāk - hronisks bronhīts. Ar to slimo metinātāji, apmetēji un betonētāji. Trešā lielākā slimību grupa ir muskuļu un saistaudu sistēmas slimības, piemēram, osteohondroze, radikulopātija. Ar tām slimo mehānisko urbšanas iekārtu motoristi, elektriķi, autovadītāji... Jāpiemin arī augstais trokšņu līmenis, kas palielina dzirdes pasliktināšanās risku. Puse no būvniecībā konstatētajiem arodslimniekiem vairs nestrādā, 41% turpina strādāt būvniecības nozarē, bet 9% ir mainījuši darbu. Ja par darbinieku ir maksāts sociālais nodoklis, viņš nelaimes vai slimības gadījumā saņem atlīdzību, bet, ja darba līguma un kaut vai minimālās algas nav, cietušais nesaņem neko. Diemžēl joprojām daudzi strādnieki, bezdarba spiesti, strādā bez darba līguma, kas, protams, atspēlējas nelaimes gadījumā. Viens no pozitīvajiem soļiem šajā ziņā - profesionālās izglītības programmā paredzēts apgūt darba aizsardzību un darba tiesības, ko jau sekmīgi dara Dagdas arodvidusskolā, Rīgas amatniecības vidusskolā un citās profesionālajās skolās. Protams, ikviens uzņēmums cenšas samazināt nelaimes gadījumu un slimību risku. Rietumos, kur tam var atvēlēt lielākus līdzekļus, panākumi ir vērā ņemami. Turklāt rietumnieki prot tos pasniegt. Piemēram, Francijā arhitekti, sastatņu ražotāji un būvuzņēmēji ir vienojušies par sastatņu tehniskajām īpašībām un uzstādīšanu. Īrijā ir nodibināta Būvniecības drošības apvienība, kas nodrošinājusi vienu dienu ilgu kursu visiem 185 tūkstošiem Īrijas celtnieku. Apmācība par šo kursu beigšanu ir obligāta, lai varētu strādāt būvlaukumā. Vācijā ceļu būvētāji pievieno asfalta maisījumam ceolītus, kas pazemina asfalta uzklāšanai nepieciešamo temperatūru un samazina kaitīgos dūmus un oglekļa dioksīda izmešus.

Arī Latvijas būvnieki tiek aicināti neturēt sveci zem pūra. Valsts darba inspekcija, sadarbībā ar kuru izveidots Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras Latvijas nacionālais kontaktpunkts un Latvijas Celtnieku arodbiedrība ir iesaistījusies jau pieminētajā kampaņā Būvē droši, kas sasniegs kulmināciju oktobra vidū, kad notiks Eiropas nedēļa drošībai un veselībai darbā. Arodbiedrība sola organizēt darba aizsardzības seminārus un apspriedes. Eiropas nedēļa beigsies ar Labas prakses balvas piešķiršanu. To saņems uzņēmums, kas visnopietnāk rūpējies par darba drošību. Un nav svarīgi, vai nepieciešamie pasākumi veikti šogad vai pirms vairākiem gadiem. Darba drošībā svarīgs viss paveiktais.

Lai būvniecības nozare kļūtu drošāka un darbinieku veselībai nekaitīgāka, ieteicams:

- * domāt par drošību un veselību, iegādājoties produktus un pakalpojumus;
- * samazināt risku ar saprātīgu projektēšanu;
- * nodrošināt darbiniekiem atbilstošu apmācību;
- * novērtēt visus riskus;
- * regulāri veikt risku pārbaudību;
- * ikvienu iesaistīt darba drošības un veselības aizsardzības procesā;
- * koordinēt darba drošības un aizsardzības pasākumus;
- * novērtēt darba drošības un aizsardzības stāvokli projektā un mācīties no pieredzes.